

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพ” นี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาและเปรียบเทียบสถานภาพของสื่อพิธีกรรมงานศพของชุมชนบ้านคง ศึกษากระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพ ซึ่งเป็นการสื่อสารในแนวระนาบภายในชุมชนบ้านคง และการขยายผลโครงการงานศพทดเหล่าไปสู่พื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดลำปาง ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามนำการวิจัยที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีวิจัยและการดำเนินการวิจัย ซึ่งจะนำเสนอสาระสำคัญในประเด็นดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1. ระเบียบวิธีวิจัย
2. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
4. ขั้นตอนในการศึกษาวิจัย
5. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
6. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล
8. การวิเคราะห์ข้อมูล
9. การนำเสนอข้อมูล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสหวิธีการ (Multiple Methodology) ประกอบด้วย การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับคนในชุมชน การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในพิธีกรรมงานศพและกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อขยายผลโครงการไปสู่ชุมชนอื่น การวิเคราะห์เอกสาร และการทำเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน โดยมีหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) 2 ระดับ ได้แก่ ระดับแรกเป็นการศึกษาเจาะลึกชุมชนต้นแบบ (บ้านคง) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1-4 และ

ระดับที่สองเป็นการศึกษาการสื่อสารเพื่อขยายผลไปยังตำบลนาร่องทั้ง 13 ตำบลของ 13 อำเภอทั่วทั้งจังหวัดลำปาง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 5 ใช้เวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนามนาน 8 เดือน ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2552 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2553 (ทั้งนี้ ไม่นับรวมช่วงเวลาของการเข้าพื้นที่ศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นประกอบการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยในเดือนเมษายน พ.ศ.2552)

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งข้อมูลที่เป็น แกนนำ ชาวบ้าน และบุคคลภายนอกที่มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพของชุมชนบ้านดง อำเภอสบปราบ และพื้นที่อื่นๆ ในอีก 12 อำเภอที่มีการนำไปขยายผล
2. แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร มาจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แบ่งประเภทเอกสารเป็น
 - 2.1 เอกสารประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น บทความ งานวิจัย หนังสือ เอกสารเผยแพร่
 - 2.2 เอกสารประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ แผ่นซีดีเผยแพร่ เว็บไซต์
3. แหล่งข้อมูลที่เป็นสื่อพิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมงานศพของชาวบ้านในชุมชนบ้านดง อำเภอสบปราบ และในตำบลนาร่องของอำเภออื่นๆ ภายในจังหวัดลำปาง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในที่นี้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแหล่งข้อมูลบุคคลด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่มีบทบาทหลักในกระบวนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพ และใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบ Snowball Technique ตามคำแนะนำจากกลุ่มเป้าหมายที่เลือกแบบเจาะจง เพื่อตอบวัตถุประสงค์วิจัยในประเด็นต่างๆ กลุ่มเป้าหมายทั้งสองแบบนี้มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 178 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

1. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพของชุมชนบ้านดง ประกอบด้วย
 - 1.1 แกนนำ คือนายอินแก้ว เรือนปานันท์ และสมาชิกในกลุ่มของแกนนำ จำนวน 3 คน คือ นางวิไลวรรณ เทพอด นายทรงสิทธิ์ ชุ่มธิ และพระมหาสมเกียรติ กิตติสัทโท

1.2 บุคคลภายนอกที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการงานศพดเหล้าในระยะแรก จำนวน 2 คน คือ นายนพพร นิลณรงค์และนางสาวภัทรา มาน้อย

1.3 ชาวบ้านภายในชุมชนบ้านดงที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพ จำนวน 34 คน

2. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพโดยขยายผลจากชุมชนบ้านดงไปสู่ระดับอำเภอและระดับจังหวัด ประกอบด้วย

2.1 บุคลากรจากสถาบันเสนาะพหุวิทยาลัย จำนวน 3 คน คือ นายชาญ อุตริยะ นายเทพ สุภา และนางสาววรรณ คำมี

2.2 บุคลากรหลักจากส่วนราชการที่ประสานงานในการขยายผล จำนวน 4 คน คือ นายศรีโรจน์ นิมมานพัชรินทร์ (นายอำเภอสบปราบในช่วงเวลาของการสื่อสารเพื่อขยายผลโครงการงานศพดเหล้า) นายสุเมธ วังคะอม นักวิชาการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลำปาง นางกรพินธ์ วงศ์เจริญ นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ และนายสามารถ ลอยฟ้า รองผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางในช่วงเวลาของการสื่อสารเพื่อขยายผลโครงการงานศพดเหล้า แต่ปัจจุบันเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดตาก (เฉพาะกรณีของนายสามารถ ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการเข้ารับฟังการสนทนากลุ่มซึ่งมีนายสามารถเป็นผู้ร่วมสนทนา ในเวที 10 ปี งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จัดโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2552)

2.3 แกนนำ 27 คน จากชุมชนนำร่องที่สนใจเข้าร่วมโครงการงานศพดเหล้าทั่วทั้งจังหวัดลำปาง จำนวน 13 ตำบล จาก 13 อำเภอ ดังต่อไปนี้

1) นายอุดม ชัยเจริญ 2) นายสง่า วงศ์สา (ต.นิคมพัฒนา อ.เมือง)

3) นายเจริญ สิทธิวัง 4) นายมนู จอมแปง 5) นายเปรมศักดิ์ ต้นอ้าย (ต.ใหม่พัฒนา อ.เกาะคา)

6) นายเกรียงศักดิ์ สันเทพ 7) นายบุญทวี กาวิชัย 8) นายเปี้ยก แก้วคำแดง (ต.แม่สัน อ.ห้างฉัตร)

9) นายสุรินทร์ ปงกาวงศ์ 10) นางจันทมณี ปวงคำ (ต.เสริมชัย อ.เสริมงาม)

11) นายเฉลิม ไชยสาร 12) นายจงกล นันดาวงศ์ (ต.แม่ปู้ อ.แม่พริก)

13) นางสาวพิกุล กันทะ/นายจงกล นันดาวงศ์ (ต.เถินบุรี อ.เถิน)

14) นายบุญทอง ประพฤติ 15) นายสายัณห์ เตรียมแรง (ต.แจ้ห่ม อ.แจ้ห่ม)

16) นายเนตร กองสิน 17) นายนิพนธ์ เสียงคี (ต.หัวเมือง อ.เมืองปาน)

18) นายมูล เขิงเร็ว (ต.ร่องเคาะ อ.วังเหนือ)

19) พระอธิการสมบุรณ์ ปิณญาทีโป 20) พระสาธิต ธีระปัญญา 21) นางฉัชชา วิจรรยา (ต.สบป่าด อ.แม่เมาะ)

22) นางคำผาน วงศ์สวัสดิ์ 23) นายจ้านงค์ จันท์จอม (ต.หัวเสือ อ.แม่ทะ)

24) นายอุดม กุลดี 25) นายพิชญ จินใจเย็น 26) นายคสุติ คำวิชัย (ต.หลวงใต้

อ.จาว)

27) นายโรจน์ อุดกันทา (ต.นายาง อ.สบปราบ)

2.4 ผู้นำท้องถิ่น คนในชุมชน รวมไปถึงพระสงฆ์ในชุมชนนาร่องที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการงานศพจดเหล่า อย่างน้อยตำบลละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 104 คน ทั้งนี้วิธีการคัดเลือกผู้นำชุมชนหมู่บ้านเพื่อการศึกษาเจาะลึก ผู้วิจัยใช้เทคนิค Snowball โดยการแนะนำของแกนนำระดับตำบลในแต่ละตำบลนาร่องว่ามีหมู่บ้านใดบ้างในตำบลของตนที่ดำเนินโครงการงานศพจดเหล่าอย่างต่อเนื่องจนได้รับการประกาศจากจังหวัดลำปางให้เป็นหมู่บ้านจดเหล่าในงานศพ หรืออีกกรณีหนึ่งเป็นหมู่บ้านที่แกนนำระดับตำบลอาศัยอยู่และได้นำแนวคิดงานศพจดเหล่าไปขยายผลในชุมชนของตนจนเกิดผลเป็นรูปธรรม แล้วจึงดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากหมู่บ้านดังกล่าวขึ้นมาศึกษาอย่างน้อยตำบลละ 1 หมู่บ้าน โดยประสานงานไปยังแกนนำระดับชุมชนเพื่อขอสัมภาษณ์ทั้งแกนนำและคนในชุมชน สำหรับหลักเกณฑ์การคัดเลือกคนในชุมชนเพื่อขอสัมภาษณ์ ผู้วิจัยคัดกรองจากการพูดคุยในเบื้องต้นว่าเป็นผู้ที่รับรู้และมีส่วนร่วมในโครงการงานศพจดเหล่า รวมถึงมีความคิดเห็นต่อโครงการไม่ว่าจะเป็นการคัดค้านหรือเห็นด้วย ทั้งนี้ ผู้วิจัยพยายามเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายทั้งในด้านความคิดเห็น เพศ และวัย รวมทั้งเข้าสังเกตการณ์พิธีกรรมงานศพของชุมชนนั้นๆ ในกรณีที่มีพิธีกรรมงานศพเกิดขึ้นด้วย

ขั้นตอนในการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนในการศึกษาวิจัยมีทั้งสิ้น 10 ขั้นตอน ได้แก่

1. ค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นจากแหล่งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย
2. ติดต่อประสานงานและขออนุญาตแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยจากห้องสมุดสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค, และศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำปาง
3. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. เตรียมการเรื่องประเด็นที่ต้องการศึกษา ทั้งประเด็นเพื่อการสัมภาษณ์ ประเด็นในการสนทนากลุ่ม และประเด็นในการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
5. ลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่และภูมิหลังโดยรวม รวมถึงเพื่อทำความรู้จักคุ้นเคยกับชุมชนโดยอาศัยเครือข่ายทางวิชาการที่ผู้วิจัยรู้จัก ในการแนะนำผู้วิจัยกับชุมชนในเบื้องต้น และขณะเดียวกัน การลงพื้นที่ในครั้งนี้เพื่อเป็นการพิจารณาทบทวนประเด็นที่ตั้งไว้ในเบื้องต้นว่ามีความเป็นไปได้และความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

6. ทำหนังสืออย่างเป็นทางการไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยผ่านคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

7. ลงพื้นที่ศึกษา เป็นการแนะนำตัวอย่างเป็นทางการ รวมถึงชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัยอย่างละเอียด รวมทั้งวางแผนกิจกรรม นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ๆ เหมาะสมและสะดวกในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ส่วนการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมนั้น ต้องกระทำต่อเนื่องไปเป็นระยะ เนื่องจากไม่สามารถวางแผนหรือระบุล่วงหน้าได้ว่าจะมีพิธีกรรมงานศพเกิดขึ้นเมื่อใด

8. ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมการวิจัยตามแผน ทั้งการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

9. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์สังเคราะห์ในเบื้องต้น ก่อนจะนำข้อมูลดังกล่าวไปรับฟังเสียงสะท้อนจากกลุ่มเป้าหมายถึงความถูกต้อง ทั้งนี้ได้ทำเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชนที่วิหารวัดชัยมงคล ชุมชนบ้านดง ในวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2553

10. นำข้อมูลที่ได้ผ่านกระบวนการร่วมวิเคราะห์และสะท้อนจากกลุ่มเป้าหมายกลับมาแก้ไขปรับปรุงเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนจะนำเสนอเป็นรูปเล่มต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเหตุนี้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญจึงประกอบด้วย

1. ผู้วิจัย ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ประสานงาน ผู้สัมภาษณ์ ผู้ดำเนินกระบวนการสนทนากลุ่มและผู้สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม รวมถึงทำหน้าที่ในการบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เครื่องบันทึกเสียงแบบดิจิทัล (MP 3) เพื่อใช้ในการบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์หรือการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ

3. กล้องถ่ายภาพนิ่ง เพื่อใช้บันทึกภาพเหตุการณ์ กิจกรรม รวมถึงพิธีกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการวิจัย

4. แบบบันทึกภาคสนาม ซึ่งผู้วิจัยออกแบบขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกรายละเอียดจากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้การเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลเป็นไปอย่างมีระบบตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย (รายละเอียดของแบบบันทึกภาคสนามอยู่ในภาคผนวก)

5. แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามต่างๆ ไว้ล่วงหน้า โดยคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ตามประเด็นที่ตั้งไว้ รวมถึงเปิดโอกาส

ให้ผู้วิจัยสามารถตั้งคำถามอื่นๆ เพิ่มเติมหรือสอดแทรกได้ตามสถานการณ์ของการสนทนาพูดคุย ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์ดังกล่าวจะช่วยกำหนดทิศทาง และทำให้ผู้วิจัยไม่หลงลืมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามหลักไว้ทั้งสิ้น 5 ประเด็น ดังนี้

5.1 บริบทชุมชน

- 1) ประวัติศาสตร์ของชุมชน
- 2) สภาพการประกอบอาชีพ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน
- 3) สภาพปัญหาและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนในช่วงเวลา 10 ปี
- 4) ศักยภาพของชุมชน

5.2 พิธีกรรมงานศพแบบล้านนาของชุมชนบ้านดง นับแต่อดีต จนถึงระยะเวลาที่เป็นประเด็นในการศึกษา

1) องค์ประกอบของสื่อพิธีกรรม

2) ความหมาย (ความหมายของพิธีกรรมงานศพโดยรวมในแต่ละช่วงเวลา / ความหมายขององค์ประกอบต่างๆ ในพิธีกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหมายของเหล่าในงานศพ / กระบวนการสร้าง รื้อถอน และสร้างใหม่ของความหมายในองค์ประกอบต่างๆ ของพิธีกรรม)

3) บทบาทหน้าที่ (บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมงานศพ และบทบาทหน้าที่ขององค์ประกอบต่างๆ ในพิธีกรรม)

5.3 การสื่อสาร

1) การสื่อสารในแนวระนาบภายในชุมชนบ้านดง

ก. การสื่อสารภายในชุมชนโดยทั่วไป

ข. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านดงเพื่อร่วมกันปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพด้วยการจดเหล่าในระยะที่ 2 (พ.ศ.2545-2546) และระยะที่ 3 (พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน) ศึกษาในประเด็นรูปแบบการมีส่วนร่วม ผู้ที่มีส่วนร่วม (ทั้งกลุ่มผู้นำทางความคิด กลุ่มชาวบ้านที่เห็นด้วย และกลุ่มชาวบ้านที่คัดค้าน) ระดับของการมีส่วนร่วม รูปแบบและเนื้อหาสาร ช่องทางที่เปิดให้เข้าร่วม และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วม

2) การสื่อสารในการขยายผลโครงการงานศพจดเหล่าไปสู่ชุมชนอื่นๆ

ก. การสื่อสารระหว่างแกนนำชุมชนบ้านดงกับหน่วยงานภายนอก (เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ / จังหวัด และสถาบันแสนพระยา) ศึกษาในประเด็นองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร ได้แก่ ผู้สื่อสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร รวมถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

ข. การสื่อสารระหว่างหน่วยงานภายนอกกับแกนนำชุมชนอื่นๆ ที่เข้าร่วมโครงการงานศพจดเหล่า (เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ / จังหวัด สถาบันแสนพระยา แกนนำชุมชนอื่นๆ จำนวน 27 คน) โดยศึกษาในประเด็นองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารเช่นเดียวกัน

ค. สารที่นำเสนอโดยแกนนำชุมชนต่างๆ ไปยังชาวบ้านในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการงานศพดเหล้า ศึกษาในประเด็นรูปแบบและเนื้อหาสาร

ง. การรับรู้และปฏิกิริยาของกลุ่มชาวบ้านในชุมชนขยายผลต่อสารดังกล่าว

5.4 พื้นที่สาธารณะของชุมชนบ้านคง (พื้นที่สาธารณะในสภาพการณ์ต่างๆ ไป / พื้นที่สาธารณะในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม / พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมงานศพ)

5.5 ทูทของแกนนำชุมชนบ้านคง ศึกษาในประเด็นลักษณะของทูทที่แกนนำชุมชนบ้านคงครอบครอง วิธีการและรูปแบบที่แกนนำชุมชนนำทูทดังกล่าวไปใช้ในพื้นที่สาธารณะแล้ว ส่งผลให้กระบวนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพประสบความสำเร็จ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลแบบสหวิธีการ (Multiple Methodology) ดังนี้

1. การวิเคราะห์เอกสาร เนื่องจากพิธีกรรมงานศพดเหล้าในชุมชนบ้านคง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปางได้เกิดขึ้นและดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 และมีจุดตั้งต้นมาจากการทำวิจัยท้องถิ่น โดยผ่านการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงทำให้มีเอกสารที่เกี่ยวข้องปรากฏอยู่จำนวนหนึ่ง ข้อมูลจากเอกสารดังกล่าวถือเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่มีประโยชน์ในการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับภูมิหลังและบริบทของชุมชนในห้วงเวลาที่เกิดแนวคิดงานศพดเหล้าขึ้น (พ.ศ.2545) รวมถึงกระบวนการดำเนินกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคที่ประสบ นอกจากนี้ เมื่อแนวคิดดังกล่าวถูกนำมาขยายผลในระดับจังหวัดก็ทำให้มีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว ทั้งที่เป็นเอกสารการประชุมของทางราชการ และเอกสารการประชุมในระดับชุมชน ซึ่งมีประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ รวมจำนวนเอกสารที่นำมาศึกษา 28 ชิ้น

2. การวิเคราะห์ตัวบท ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาพิธีกรรมงานศพดเหล้าในฐานะที่เป็นตัวบท (text) ของการศึกษาในครั้งนี้

3. การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยสนทนากับพระสงฆ์ แกนนำ ชาวบ้าน ในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพ รวมทั้งซักถามเกี่ยวกับบริบทของชุมชนบ้านคงในแง่มุมต่างๆ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ผู้วิจัยประสบ ในบรรยากาศการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ ตามวาระโอกาสที่ได้พบปะกับกลุ่มเป้าหมาย บางครั้งเป็นการพูดคุยกับบุคคลเดิมในหลายวาระตามที่โอกาสอำนวย ส่งผลให้ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลในประเด็นที่สนใจอย่างต่อเนื่อง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาประกอบเข้าด้วยกันจนเกิดความเข้าใจ ซึ่งผลจากการดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้สนทนากับกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 21 คน โดยสรุปรายละเอียดในตารางที่ 3.1 หน้า

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล		วันที่เก็บข้อมูล	สถานะ/บทบาทของผู้ให้ข้อมูล
	ชื่อ	สกุล		
1.	นายอินแก้ว	เรือนปานันท์	3 เมษายน 2552	แกนนำชุมชนบ้านดง
2.	พระมหาสมเกียรติ กิตติศุโท		3 เมษายน 2552	เจ้าอาวาสวัดชัยมงคล บ้านดง
3.	พระอธิการสมหมาย อภินุโท		12 ธันวาคม 2552	เจ้าอาวาสวัดแสงเมืองมา อ.เมือง จ.ลำปาง
4.	นางจัน	ยะระนะ	3 เมษายน 2552	ผู้อาวุโสของชุมชน
5.	นายพรชัย	อุดกันทา	13 ธันวาคม 2552	มัคทายกชุมชนบ้านดง
6.	นางทองเพ็ญ	จันทมุด	23 กันยายน 2552	ประธาน อสม. บ้านดง
7.	นางอุไรวรรณ	บุญมา	23 กันยายน 2552	คนในชุมชนบ้านดง
8.	นางกัลยา	คำสา	23 กันยายน 2552	คนในชุมชนบ้านดง
9.	นางวรรณมา	บุญมา	23 กันยายน 2552	คนในชุมชนบ้านดง
10.	นายคำมี	บุญมา	23 กันยายน 2552	คนในชุมชนบ้านดง
11.	นายเลื่อน	อินตะวงค์	23 กันยายน 2552	คนในชุมชนบ้านดง
12.	นายบุญเรียว	อุดกันทา	23 กันยายน 2552	คนในชุมชนบ้านดง
13.	นายนวล	อุคติ	23 กันยายน 2552	คนในชุมชนบ้านดง
14.	นายเดช	แก้วที่สุด	3 เมษายน 2552	คนในชุมชนบ้านดง, เจ้าภาพ งานศพ
15.	นางแก้วลัย	เรือนปานันท์	3 เมษายน 2552, 3 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง, ภรรยา นายอินแก้ว
16.	น.ส.เกศสุดา	เรือนปานันท์	3 เมษายน 2552	บุตรนายอินแก้ว, เขาวชนใน ชุมชนบ้านดง
17.	นางจันทร์ดี	อุดกันทา	7 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
18.	นายสม	อุดกันทา	13 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
19.	นางสายทอง	อุดกันทา	24 มกราคม 2553	คนในชุมชนบ้านดง
20.	นายสุข	โสอิน	24 มกราคม 2553	คนในชุมชนบ้านดง
21.	นางจันทอง	คำปา	24 มกราคม 2553	คนในชุมชนบ้านดง

ตารางที่ 3.1: รายละเอียดผู้ให้ข้อมูลจากการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ

4. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์หรือสอบถามตามแนวคำถามที่ได้วางแผนไว้ก่อนเข้าพื้นที่ศึกษา โดยสัมภาษณ์ทั้งแกนนำจากชุมชนบ้านดง และแกนนำของชุมชนอื่นที่มีการขยายผลโครงการงานศพคเหล้าในภายหลัง บุคคลเหล่านี้คือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการงานศพคเหล้าในระยะเริ่มต้น (พ.ศ.2545) และ/หรือในปัจจุบัน รวมถึงคนในชุมชนทั้งที่

คัดค้านและเห็นด้วยกับโครงการ ซึ่งผลจากการดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์
กลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 129 คน โดยสรุปรายละเอียดตามตารางที่ 3.2

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล		วันที่เก็บข้อมูล	สถานะ/บทบาทของผู้ให้ข้อมูล
	ชื่อ	สกุล		
ชุมชนบ้านดง				
1.	นายอินแก้ว	เรือนปานันท์	23 กันยายน 2552, 3 ธันวาคม 2552, 3 กุมภาพันธ์ 2553, 19 ธันวาคม 2553	แกนนำชุมชนบ้านดง
2.	นายเดช	แก้วที่สุด	6 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง, เจ้าภาพงานศพ
3.	นายสนั่น	เทพอุดม	18 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง, เจ้าภาพงานศพ
4.	นางนิพร	ขันธรรม	18 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
5.	น.ส.ฉวีวรรณ	แก้วที่สุด	7 ธันวาคม 2552	เยาวชนในชุมชนบ้านดง
6.	นายแก้วมูล	ยะระนะ	7 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
7.	นางแก้ว	อุดมกันทา	20 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
8.	นางแก้วนา	บุตรดี	20 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
9.	นางสุคำ	บุญปัญญา	20 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
10.	นางรุ่งนภา	เมืองมูล	24 มกราคม 2553	คนในชุมชนบ้านดง
11.	นายดา	ป็นหาญ	24 มกราคม 2553	คนในชุมชนบ้านดง
12.	นายทวี	อุดมกันทา	24 มกราคม 2553	คนในชุมชนบ้านดง
13.	นางสุพรรณ	แก้วที่สุด	24 มกราคม 2553	คนในชุมชนบ้านดง
14.	นายดำรงค์	วงศ์กา	24 มกราคม 2553	คนในชุมชนบ้านดง
อ.สพป.รบ.จ.ลำปาง				
15.	นายโรจน์	อุดมกันทา	15 ธันวาคม 2552	อดีตกำนันตำบลนายาง
16.	นายองอาจ	ยะระนะ	20 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านนายาง ต.นายาง
17.	นายบุญทา	ป็นวิชัย	20 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านไร่ ต.นายาง
18.	นายอินจัน	เทพอุดม	20 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านภาค ต.นายาง
เจ้าหน้าที่ภาครัฐ				
19.	นายศรีโรจน์	นิมมานพัชรินทร์	15 ธันวาคม 2552	อดีตนายอำเภอสพป.รบ.
20.	นายสุเมธ	วังคะออม	18 มกราคม 2553	นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จ.ลำปาง
21.	นางกรพินธ์	วงศ์เจริญ	27 มกราคม 2553	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล		วันที่เก็บข้อมูล	สถานะ/บทบาทของผู้ให้ข้อมูล
	ชื่อ	สกุล		
				พิเศษ
บุคลากรจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ลำปาง (สกว.)				
22.	นางสาวภัทรา	มาน้อย	17 พฤศจิกายน 2552	ผู้ประสานงาน ศูนย์ ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ลำปาง (สกว.)
23.	นายนพพร	นิลณรงค์	9 มีนาคม 2553	ที่ปรึกษา สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น
บุคลากรสถาบันแสนสหายา				
24.	นายชาญ	อุทธิยะ	4 กุมภาพันธ์ 2553	ผู้ประสานงาน สถาบันแสน สหายาลำปาง
25.	นายเทพ	สุภา	15 พฤศจิกายน 2552	คณะทำงานสถาบันแสน สหายาลำปาง, เจ้าหน้าที่ พัฒนาชุมชน อ.วังเหนือ
26.	นางสาววรรณ	คำมี	16 มีนาคม 2553	คณะทำงานสถาบันแสน สหายาลำปาง
อ.เมือง จ.ลำปาง				
27.	นายอุดม	ชัยเจริญ	16 มกราคม 2553	แกนนำ, อดีตกำนัน ต.นิคม- พัฒนา
28.	นายแสวง	อุปทอง	21 มกราคม 2553	ผู้ใหญ่บ้าน ม.2 ต.นิคมพัฒนา
29.	นายสง่า	วงศ์สา	13 มกราคม 2553	แกนนำ, ผู้ใหญ่บ้าน ม.3 ต.นิคมพัฒนา
30.	นางอุไรรัตน์	วงศ์สา	13 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.3
31.	นายรบ	ปีคหลก	13 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.3
32.	นายอุคร	ปีคหลก	13 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.3
33.	นางแก้ว	กันทะวงศ์	13 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.3
34.	ว่าที่ร้อยตรีพีระพงษ์	พอใจ	21 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.2, เจ้าภาพงาน ศพ
35.	นางพรณี	ปิ่นยัง	21 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.1
36.	นายทวี	ชัยเจริญ	21 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.2
37.	นายล้วน	สุคตา	21 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.2
อ.วังเหนือ จ.ลำปาง				
38.	นายมูล	เชิงเร็ว	15 พฤศจิกายน 2552	แกนนำ, สารวัตรกำนัน ต.ร่องเคาะ
39.	นายพล	พวงรักษ์	15 พฤศจิกายน 2552	ผช.ผอ.บ.ม.8

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล		วันที่เก็บข้อมูล	สถานะ/บทบาทของผู้ให้ข้อมูล
	ชื่อ	สกุล		
อ.เมืองปาน จ.ลำปาง				
40.	นายเนตร	กองสิน	5 มีนาคม 2553	แกนนำ, ข้าราชการบำนาญ
41.	นายนิพนธ์	เสียงดี	6 มีนาคม 2553	แกนนำ, กำนัน ต.หัวเมือง
42.	นางหล้า	สมพะมิตร	6 มีนาคม 2553	คนในชุมชน ม.3
43.	นายชุมพร	สมพะมิตร	6 มีนาคม 2553	คนในชุมชน ม.3
44.	นางปราณี	จำกัศ	6 มีนาคม 2553	คนในชุมชน ม.3
45.	นายสลิย	แก้วทุ่น	6 มีนาคม 2553	คนในชุมชน ม.4
46.	นางสุพัตรา	โนจาทูล	6 มีนาคม 2553	คนในชุมชน ม.4
47.	นางบุญสอน	ไม้รัง	6 มีนาคม 2553	คนในชุมชน ม.4
ต.หลวงใต้ อ.งาว				
48.	นายอุดม	กุลดี	18 กันยายน 2552, 25 พฤศจิกายน 2552	แกนนำ, ข้าราชการบำนาญ
49.	นายพิชญ์	จินใจเย็น	5 ธันวาคม 2552	แกนนำ, หัวหน้าสถานีอนามัย บ้านน้ำจ้ำ
50.	พระครูสีหสุวรรณวิจิตร		5 ธันวาคม 2552	เจ้าอาวาสวัดปางยางคก
51.	นายคูสิต	คำวิชัย	5 ธันวาคม 2552	แกนนำ, นักธุรกิจท้องถิ่น
52.	นางสุพัตรา	หาญกล้า	6 ธันวาคม 2552	กลุ่มแกนนำ, เจ้าหน้าที่สถานี อนามัยบ้านน้ำจ้ำ
53.	นางอารีย์	กันทะวงศ์	5 ธันวาคม 2552	ประธาน อสม. ม.7
54.	นางสุภา	นันทะศรี	5 ธันวาคม 2552	ประธาน อสม. ม.3
55.	นางรัชดาภรณ์	สีเขียว	5 ธันวาคม 2552	ผช.ผอ.บ.ม.4, ประธาน อสม. ม.4
56.	นายอินคำ	อยู่วงศ์	5 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.2
57.	นายมี	ปัญญางาม	5 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.6
58.	นายศักดิ์ชัย	ใจแก้ว	5 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.4
59.	นางศรีฟอง	คำวิชัย	5 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.4
60.	น.ส.สุดารัตน์	วงเวียน	5 ธันวาคม 2552	เยาวชน ต.หลวงใต้, นศ. มรภ.ลป.
61.	นางนิสาชล	นันทิพย์	6 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.8, เจ้าภาพ งานศพ
อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง				
62.	นายบุญทอง	ประพุดติ	27 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, รองนายกอบต.แจ้ห่ม
63.	นายสายัณห์	เตรียมแรง	27 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, กำนัน ต.แจ้ห่ม
64.	นายบุญธรรม	ตาไว	27 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล		วันที่เก็บข้อมูล	สถานะ/บทบาทของผู้ให้ข้อมูล
	ชื่อ	สกุล		
65.	นายเสมียน	จิตรกล้า	27 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5
66.	นายแดง	องอาจ	27 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5
67.	นายแก้ว	สวยฉลาด	27 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5
68.	นายมนัส	เตรียมแรง	27 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5
69.	นางบัวลอย	รูปงาม	27 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5, เจ้าภาพ งานศพ
อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง				
70.	พระอธิการสมบุญ ปัญญาทีโป		10 ธันวาคม 2552	แกนนำ, เจ้าอาวาสวัดสบเต็น
71.	พระมหาสาธิต ธีระปญโญ		10 ธันวาคม 2552	แกนนำ, พระสงฆ์วัดสบเต็น
72.	นางฉัชชา	วิจรรยา	21 พฤศจิกายน 2552	กลุ่มแกนนำ
73.	นายชนะชัย	วราชัยกุล	21 พฤศจิกายน 2552	ผญบ.ม.2
74.	ดาบตำรวจชาติ	ปิ่นแสง	21 พฤศจิกายน 2552	คนในชุมชน อ.แม่เมาะ
75.	นางพิมพ์จันทร์	ขับร้อง	10 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.6
76.	นางสุพรรณ	สุริยา	10 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.6
77.	นางปญญาธิศา	ไชยยา	10 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.1
78.	นายวิเชษฐ	หมื่นยศ	10 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.3
อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง				
79.	นายเกรียงศักดิ์	สันเทพ	10 มีนาคม 2553	แกนนำ, อาจารย์ ร.ร. แม่สัน- วิทยา
80.	นายเปี้ยก	แก้วคำแดง	11 มีนาคม 2553	แกนนำชุมชน ม.6
81.	นายบุญทวี	กาวิชัย	17 มกราคม 2553	แกนนำ, ผญบ.ม.5 ต.แม่สัน
82.	นายตฤณพฤกษ์	นามะเสน	17 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.5
83.	นางประนอม	นามะเสน	17 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.5
84.	นางสร้อยสุรินทร์	อินสุตา	17 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.5
85.	นางแก้วมุล	อินสุตา	17 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.5
86.	นางดี	นามะเสน	17 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.5
87.	นายตีบ	มณีวรรณ	17 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.5
88.	นายคำ	มณีวรรณ	17 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.5
89.	นางใหม่	มณีวรรณ	17 มกราคม 2553	คนในชุมชน ม.5
90.	นางสุบิน	แก้วคำแดง	11 มีนาคม 2553	คนในชุมชน ม.6
91.	นางสุนัน	ธิศูย์	11 มีนาคม 2553	คนในชุมชน ม.6
ต.ใหม่พัฒนา อ.เกาะคา				
92.	นายเจริญ	สิทธิวัง	29 มกราคม 2553	แกนนำ, สอบต.ใหม่พัฒนา

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล		วันที่เก็บข้อมูล	สถานะ/บทบาทของผู้ให้ข้อมูล
	ชื่อ	สกุล		
93.	นายมนู	จอมแปง	6 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, ผอ.บ.ม.7
94.	นายเปรมศักดิ์	ตันอ้าย	6 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, ผอ.บ.ม.9
95.	นางมาลัย	จอมแปง	6 กุมภาพันธ์ 2553	ประธาน อสม.ม.7
96.	นางจันตีบ	กันทะยะ	6 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.7
97.	นายชิน	ศิริก	6 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.9
98.	นางเป็ง	ศิริก	6 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.9
99.	นายกิตติพล	จอมแปง	6 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.9
100.	นางเบญญาพร	ภาค	6 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.9
101.	นางสุลา	สีแจ่ม	6 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.9
ต.หัวเสือ อ.แม่ทะ				
102.	นางคำผาน	วงศ์สวัสดิ์	28 พฤศจิกายน 2552	แกนนำ
103.	นายจันทงค์	จันทร์จอม	7 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, ผอ.บ.ม.6
104.	นายบุญธรรม	เฉลิมสุข	7 กุมภาพันธ์ 2553	ผช.ผอ.บ.ม.6
105.	นายเชิดศักดิ์	วงวง	7 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6
106.	นางบุญทอง	ไชยป้อม	7 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6
107.	นายอัมรินทร์	ขจรคำ	7 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6
108.	นางวรรณ	ยะโส	7 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6
109.	นางมานี	จันทร์จอม	7 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6
110.	นายทองสุข	ปู่คำ	7 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6
ต.เสริมซ้าย อ.เสริมงาม				
111.	นายสุรินทร์	ปังกาวค์	21 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, กำนัน ต.เสริมซ้าย
112.	นางจันทมณี	ปวงคำ	21 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, ผช.ผอ.บ.ม.5 รองประธาน อสม.
113.	นางวรรณ	ปังกาวค์	21 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5
114.	นางนวล	ใจคำน้อย	21 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5
ต.เดินบุรี อ.เดิน				
115.	นายจกกล	นันทาวงศ์	26 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ชำนาญการ
116.	นางสาวพิกุล	กันทะ	25 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, ผอ.บ.ม.6
117.	นายเกษม	วงศ์จักรคำ	25 กุมภาพันธ์ 2553	ผช.ผอ.บ.ม.6
118.	นายบุญเถื่อน	นันทาวงศ์	25 กุมภาพันธ์ 2553	อาจารย์, คนในชุมชน ม.6
119.	นางอาภรณ์	รุ่งรัตนปรีดา	25 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6
120.	นางแจ่มจันทร์	สงวนสิน	25 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล		วันที่เก็บข้อมูล	สถานะ/บทบาทของผู้ให้ข้อมูล
	ชื่อ	สกุล		
121.	นางพิศมัย	นันทาวงศ์	25 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6
ค.แม่ป้อ.แม่พริก				
122.	นายจงกล	นันทาวงศ์	26 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ชำนาญการ
123.	นายเฉลิม	ไชยสาร	26 กุมภาพันธ์ 2553	แกนนำ, กำนัน ค.แม่ป้อ
124.	นายเหลียง	คำพิลาแปง	26 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.2
125.	นางอร	จวงค์	26 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.2
126.	นายแก้ว	ตาอ้าย	26 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.2
127.	นางเสากแก้ว	ปัญญาเครือ	26 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.2
128.	นางนงเยาว์	จวงค์	26 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.2
129.	นางมนต์นภา	มงคละวงค์	26 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.2
130.	นายสาย	มงคละวงค์	26 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.2

ตารางที่ 3.2: รายละเอียดผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

5. การสนทนากลุ่ม เป็นการสนทนาเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องต้องกันของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และเติมเต็มความสมบูรณ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและคนหมู่มาก อาทิ กระบวนการสื่อสารเพื่อปรับแปลงความหมายในพิธีกรรมงานศพในระยะแรกนั้นมีผู้คัดค้านหรือไม่ ผู้คัดค้านมีเหตุผลในการคัดค้านอย่างไร วิธีการที่กลุ่มแกนนำของชุมชนต่างๆ ใช้เพื่อชี้แจงคนส่วนใหญ่ในชุมชนให้เห็นด้วยอย่างไร เป็นต้น อีกทั้งการสนทนากลุ่มนี้ เป็นวิธีที่สามารถนำมาใช้เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่างๆ ได้ตามประเด็นที่ต้องการศึกษาอีกด้วย ซึ่งผลจากการดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ร่วมในการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 42 คน โดยสรุปรายละเอียดได้ตามตารางที่ 3.3 ดังนี้

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล		วันที่เก็บข้อมูล	สถานะ/บทบาทของผู้ให้ข้อมูล
	ชื่อ	สกุล		
ชุมชนบ้านดง				
1.	นายอินแก้ว	เรือนปานันท์	3 ธันวาคม 2552, 7 ธันวาคม 2552	แกนนำชุมชนบ้านดง
2.	นางวิไลวรรณ	เทพอุดม	3 ธันวาคม 2552	กลุ่มแกนนำ
3.	นายทรงสิทธิ์	ชุ่มธิ	3 ธันวาคม 2552	กลุ่มแกนนำ, ผู้ใหญ่บ้านคน ปัจจุบันของชุมชนบ้านดง

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล		วันที่เก็บข้อมูล	สถานะ/บทบาทของผู้ให้ข้อมูล
	ชื่อ	สกุล		
4.	นายสีมา	บุญมา	7 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
5.	นายสมาน	บุญมา	7 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
6.	นายแก้วมูล	ชะระนะ	7 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
7.	นายสนั่น	เทพอุดม	18 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง, เจ้าภาพ งานศพ
8.	นายจำปี	แก้วที่สุด	18 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
9.	นางนิพร	จันทร์ธรรม	18 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
10.	นางสังวรณ์	จินดา	18 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
11.	นางบุญยิ่ง	บุญมา	18 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
12.	นางชุมพร	เรือนปานันท์	18 ธันวาคม 2552	คนในชุมชนบ้านดง
ต.ร่องเคาะ อ.วังเหนือ				
13.	นายคำอ้าย	ยอดใจ	15 พฤศจิกายน 2552	ผญบ.ม.1
14.	นายมานิตย์	ทามัน	15 พฤศจิกายน 2552	ผญบ.ม.11
15.	นางรัตนภรณ์	รัชชะ	15 พฤศจิกายน 2552	ส.อบต.บ้านสบสัน
16.	นายสุทธิพงษ์	รสหอม	15 พฤศจิกายน 2552	ประธานสภาเด็กและเยาวชน
17.	นางอรพิน	แต่่มชู	15 พฤศจิกายน 2552	คนในชุมชน ม.3
18.	นายพรนาราย	สมศักดิ์	15 พฤศจิกายน 2552	คนในชุมชน ต.ร่องเคาะ
19.	นางหล้า	เชิงเร็ว	15 พฤศจิกายน 2552	คนในชุมชน ม.8
20.	นางสมศรี	ล้ำะนิต	15 พฤศจิกายน 2552	คนในชุมชน ม.8
21.	นางสมจิตต์	พวงรักษ์	15 พฤศจิกายน 2552	คนในชุมชน ม.8
22.	นายปิ่นคำ	กะทุ้ม	15 พฤศจิกายน 2552	คนในชุมชน ม.8
ต.หลวงใต้ อ.งาว				
23.	นายอำนาจ	ปีตุภาค	6 ธันวาคม 2552	ผญบ.ม.8
24.	นางจันทร์เพ็ญ	น้ำจำ	6 ธันวาคม 2552	ประธานกลุ่มแม่บ้าน, อสม.
25.	นางบุญรัตน์	จันตะ	6 ธันวาคม 2552	รองประธาน อสม.
26.	นางจำเนียร	ขว้างสืบ	6 ธันวาคม 2552	อสม.
27.	นายบุญธรรม	หาญกล้า	6 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.8
28.	นายธีรงค์	บุตรโส	6 ธันวาคม 2552	คนในชุมชน ม.8
ต.สบป่าด อ.แม่เมะ				
29.	พระมหาสาธิต ธีระปัญญา		3 ธันวาคม 2552	พระสงฆ์, แกนนำ
29.	นายสนอง	ฟุ้งเพ็อง	3 ธันวาคม 2552	ประธานชมรมผู้สูงอายุ อ.แม่เมะ

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล		วันที่เก็บข้อมูล	สถานะ/บทบาทของผู้ให้ข้อมูล
	ชื่อ	สกุล		
ค.ใหม่พัฒนา อ.เกาะกา				
30.	พระครูสังฆรักษ์วิฑูพงษ์	อิสธรรมโม	21 กันยายน 2552	เจ้าอาวาสวัดไหล่หินลุ่ม
31.	นายกิจชนะชัย	ปาละ	21 กันยายน 2552	กำนัน ต. ไหล่หิน
31.	นายดา	กิตติยา	6 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.7
33.	นางจัน	กิตติยา	6 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.7
34.	นายวิฑูว์	เรื่อนแก้ว	6 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.7
ค.เสริมชัย อ.เสริมงาม				
35.	นายสุรินทร์	ปงกาวงค์	21 กุมภาพันธ์ 2553	กำนัน ค.เสริมชัย
36.	นายเมธี	ใจรินดา	21 กุมภาพันธ์ 2553	ผญบ.ม.6
37.	นางคี	เทพอด	21 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5
38.	นางมาลี	ชัยชนะ	21 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5
39.	นายสุคำ	ปงกาวงค์	21 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.5
ค.เถินบุรี อ.เถิน				
40.	นางอุไร	พรมอ่อน	25 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6
41.	นางจันทรา	ใจท่ามา	25 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6
42.	นายอาน	โพธิวงศ์	25 กุมภาพันธ์ 2553	คนในชุมชน ม.6

ตารางที่ 3.3: รายละเอียดผู้ให้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

6. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์กิจกรรมต่างๆ เพื่อขยายผลโครงการงานศพดเหล่าสู่ระดับจังหวัดในพื้นที่ชุมชนต่างๆ ที่เป็นพื้นที่ขยายผล ในฐานะผู้สังเกตการณ์เพียงอย่างเดียว ซึ่งมีกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การประชุมกลุ่มและการทำเวทีประชาคม เป็นต้น

เหตุที่ผู้วิจัยเลือกวิธีสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในกรณีนี้ เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก มีประเด็นข้อถกเถียงเกิดขึ้นมากมาย การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมจะทำให้ผู้วิจัยมีเวลาและสมาธิในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดี อีกทั้งโดยบรรยากาศของกิจกรรมก็ไม่ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกว่าคุณวิจัยแปลกแยก เนื่องจากผู้วิจัยจะมีสถานภาพเสมือนผู้ร่วมประชุมคนหนึ่งซึ่งทำหน้าที่บันทึกรายละเอียดต่างๆ เพราะในการลงพื้นที่แต่ละครั้ง โดยส่วนมากผู้วิจัยจะไปพร้อมกับเจ้าหน้าที่ของสถาบันเสนาหะญา จึงดูเหมือนเป็นคณะทำงานคนหนึ่ง ผลจากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในการประชุมและการจัดเวทีของชุมชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับโครงการงานศพดเหล่า โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.4 หน้า 147

ลำดับที่	วันที่สังเกตการณ์	กิจกรรม
1.	2 เมษายน 2552	เวทีประชาคมสร้างความเข้าใจร่วมกัน ต.แม่วะ อ.เถิน
2.	18-19 กันยายน 2552	งานมหกรรมงดเหล้าในงานศพ จังหวัดลำปาง
3.	21 กันยายน 2552	เวทีประชาคมงานศพงดเหล้า ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา
4.	15 พฤศจิกายน 2552	เวทีประชาคมงานศพงดเหล้า ต.ร้องเคาะ อ.วังเหนือ
5.	21 พฤศจิกายน 2552	เวทีเยาวชน ต.สบป่าด อ.แม่เมะ
6.	25 พฤศจิกายน 2552	เวทีติดตามความก้าวหน้างานศพงดเหล้า อ.จาว
7.	3 ธันวาคม 2552	เวทีประชาคม ขยายผล โครงการงานศพงดเหล้า อ.แม่เมะ
8.	5 ธันวาคม 2552	กิจกรรมวันผู้สูงอายุ โครงการงานศพงดเหล้า ต.หลวงใต้ อ.จาว
9.	10 ธันวาคม 2552	เวทีเยาวชน วัดสบเต็น ต.สบป่าด อ.แม่เมะ
10.	26 ธันวาคม 2552	เวทีประชาคมงานศพงดเหล้า อ.เมือง
11.	16 มกราคม 2553	เวทีแกนนำโครงการงานศพงดเหล้า อ.เมือง
12.	3 กุมภาพันธ์ 2553	การประชุมประจำเดือนของชุมชนบ้านดง

ตารางที่ 3.4: รายละเอียดกิจกรรมที่สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

7. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์ผ่านการร่วมทำกิจกรรมกับคนในชุมชนบ้านดง ตามที่ชุมชนเปิดพื้นที่ให้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม รวมถึงการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ และที่สำคัญ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการดังกล่าวในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพงดเหล้าและประเพณีพิธีกรรมสำคัญอื่นๆ ของชุมชนบ้านดง รวมถึงพิธีกรรมงานศพงดเหล้าของชุมชนอื่นๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ขยายผลด้วย ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าจะทำให้สามารถเข้าใจโลกทัศน์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง บริบทที่แวดล้อมชุมชน รวมถึงการสร้างควมหมายในพิธีกรรมที่เกิดขึ้นด้วย

เหตุที่ผู้วิจัยเลือกวิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกรณีนี้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นวิธีการที่จะช่วยเติมเต็มความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล เพราะการสังเกตการณ์จะมีความเป็นธรรมชาติและไม่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกเกร็งหรือระมัดระวังตัว อีกทั้งสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนบน นั่นคือ เมื่อผู้ที่เข้าไปอยู่ในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ควรแสดงการมีส่วนร่วมอันเป็นการแสดงถึงน้ำใจที่มีต่อคนท้องถิ่นหรือเจ้าภาพของงาน เช่น ในงานบุญทางเหนือ ผู้ที่เข้าไปร่วมงานจะมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมอุปกรณ์ อาหาร หรือเป็นลูกมือในการทำกิจกรรมต่างๆ เท่าที่สามารถทำได้ ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยเข้าไปร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในพิธีกรรมงานศพตามขอบเขตที่เหมาะสมและตามที่เจ้าภาพของงานอนุญาต พร้อมทั้งทำการสังเกตการณ์เพื่อศึกษาวิจัยไปพร้อมกัน ผลจากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์แบบมี

ส่วนร่วมในการจัดพิธีกรรมงานศพของชุมชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการงานศพดเหล้า โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.5

ลำดับที่	วันที่สังเกตการณ์	กิจกรรม
1.	15 พฤศจิกายน 2552	พิธีกรรมงานศพนายปู่ด ล่ามะนิค (อายุ 62 ปี) ต.ร่องเคาะ อ.วังเหนือ
2.	6 ธันวาคม 2552	พิธีกรรมงานศพนายบุญธรรม สืบจิตต์ (อายุ 85 ปี) ต.หลวงใต้ อ.งาว
3.	7 ธันวาคม 2552	พิธีกรรมงานศพนางสม แก้วที่สุด (อายุ 75 ปี) บ้านดง อ.สบปราบ
4.	18-20 ธันวาคม 2552	พิธีกรรมงานศพนางผาย เทพอด (อายุ 62 ปี) บ้านดง อ.สบปราบ
5.	21 มกราคม 2553	พิธีกรรมงานศพนายคำ พอใจ (อายุ 76 ปี) ต.นิคมพัฒนา อ.เมือง
6.	24 มกราคม 2553	พิธีกรรมการไหว้เจ้าพ่อของชุมชนบ้านดง อ.สบปราบ
7.	3 กุมภาพันธ์ 2553	พิธีกรรมงานศพนายชาติ ศรีอควงคำ (อายุ 47 ปี) ต.บ้านร้อง อ.เมือง
8.	27 กุมภาพันธ์ 2553	พิธีกรรมงานศพนายท่า รูปงาม (อายุ 62 ปี) ต.แจ้ห่ม อ.แจ้ห่ม

ตารางที่ 3.5: รายละเอียดกิจกรรมที่สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

กระบวนการที่ผู้วิจัยใช้เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล ประกอบด้วย

1. ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (data triangulation) คือการเก็บข้อมูลประเด็นเดียวกันจากผู้ที่มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มเพื่อตรวจสอบข้อมูลว่าตรงกันหรือไม่ เช่น การตรวจสอบถึงกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านดง จะตรวจสอบจากทั้งแกนนำผู้ขับเคลื่อนโครงการ ชาวบ้านคนอื่นๆ ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการ

2. การใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสหวิธีของผู้วิจัย จะทำให้เก็บรายละเอียดของข้อมูลได้ครอบคลุมทุกมิติ ได้แก่ การสำรวจและรวบรวมข้อมูลเอกสารทั้งก่อนลงภาคสนามและขณะลงภาคสนาม การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม วิธีการที่หลากหลายเหล่านี้ นอกจากจะช่วยให้รับรู้รับทราบข้อมูลจากกลุ่มคนที่หลากหลายแล้ว ที่สำคัญ ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการเหล่านี้จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจ ‘ความจริง’ จากมุมมองของผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่าย และกระบวนการแบ่งปันพร้อมทั้งสร้างการรับรู้ ประสบการณ์ และความจริงร่วมกันของชุมชนจนนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม

3. การทำเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชน กระบวนการนี้เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยคาดหวังผล 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก การทำเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชนจะถือเป็นกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลในขั้นสุดท้าย เนื่องจากผู้วิจัยจะได้นำผลการศึกษาไปร่วม

สนทนาแลกเปลี่ยนกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียของชุมชน ทั้งนี้ หากมีข้อมูลใดที่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเห็นว่าไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ก็จะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติม ประการที่สอง การทำเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชนเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยสามารถตอบแทนให้กับชุมชนได้ ในรูปของการให้ข้อมูลกลับคืนไปสู่ชุมชน ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว ข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ ก็เป็นสิ่งที่ชุมชนได้ให้กับผู้วิจัยนั่นเอง สิ่งนี้ ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญา และวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง และส่งผลให้การส่งต่อเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งชุมชนจะสามารถตอบรับอย่างสร้างสรรค์ต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งในการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้จัดเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชนในวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2553 โดยใช้ชื่อการจัดเวทีว่า “สืบเก็บสาวก้อ ถักทอป่าเวณี สืบสานวิถี ฮีตฮอยบ้านดง” จัดเวทีที่วิหารวัดชัยมงคล บ้านดง มีคนในชุมชนเข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 42 คน ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1: บรรยากาศในเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน ณ วิหารวัดชัยมงคล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความครบถ้วนของข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยมีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

1. **การวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น** เป็นการวิเคราะห์และจำแนกข้อมูลในเบื้องต้นโดยจำแนกตามประเด็นในการศึกษา ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังและบริบทของชุมชนบ้านดง โดยข้อมูลเหล่านี้ได้มาจากการวิเคราะห์เอกสารและการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการเป็นหลัก ข้อมูลเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและพื้นที่สาธารณะของชุมชน ได้มาจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์เอกสาร และการสังเกตการณ์เป็นหลัก ข้อมูลเกี่ยวกับทุนของผู้นำชุมชน ได้มาจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์เป็นหลัก และข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพก็จะได้มาจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์เป็นหลักเช่นเดียวกัน ข้อมูลทั้งหมดที่ได้ผู้วิจัยจะตีความหมายตามกรอบทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา เพื่อหาผลสรุปที่มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ

2. การวิเคราะห์สรุปรวม เป็นการนำผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์โดยองค์รวมของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา และเพื่อจะนำไปสู่การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Method) ทั้งนี้ การวิเคราะห์สรุปรวมที่ทำไปก็เพื่อตอบคำถามนำการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.6

วัตถุประสงค์	แนวคิดทฤษฎีที่ใช้	วิธีการเก็บข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล	แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล
1.ศึกษาและเปรียบเทียบสถานภาพของสื่อพิธีกรรมงานศพของชุมชนบ้านดง ทั้งในด้านองค์ประกอบ ความหมาย และกระบวนการสร้าง รื้อถอน และสร้างใหม่ของ ความหมาย รวมถึงบทบาทหน้าที่ต่อชุมชน ใน 3 ช่วงเวลา	-สถานภาพของสื่อพื้นบ้าน -กระบวนการผลิตและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม -สัตววิทยาและกระบวนการรื้อถอนความหมาย	-การวิเคราะห์เอกสาร -การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ -การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก -การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม	-แกนนำชุมชนบ้านดง -พระสงฆ์ -มัคนายก -คนเฒ่าคนแก่ -ผู้เข้าร่วมในพิธีกรรมงานศพ	สถานภาพของสื่อพิธีกรรมงานศพ (ความสมบูรณ์ของรูปแบบและเนื้อหาโดยใช้เกณฑ์ สมบูรณ์ (องค์ประกอบต่างๆ มีความสมบูรณ์ครบถ้วน และทำบทบาทหน้าที่ได้ครบถ้วน) ปานกลาง / อ่อนแอ) ใน 3 ระยะเวลาที่ศึกษา โดยวิเคราะห์จาก 1.องค์ประกอบของสื่อพิธีกรรมงานศพ (คน วัตถุ กิจกรรม พื้นที่) 2. ความหมายขององค์ประกอบต่างๆ (การสร้าง/รื้อถอน/สร้างใหม่ของ ความหมาย และ 3. บทบาทหน้าที่

วัตถุประสงค์	แนวคิดทฤษฎีที่ใช้	วิธีการเก็บข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล	แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล
<p>2. ศึกษาและเปรียบเทียบกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายของสื่อพิธีกรรมงานศพในชุมชนบ้านดงที่เกิดขึ้นในระยะที่ 2 และระยะที่ 3</p>	<p>-กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม</p> <p>-กระบวนการผลิตและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม</p> <p>-สัญวิทยาและกระบวนการรื้อถอนความหมาย</p>	<p>-การวิเคราะห์เอกสาร</p> <p>-การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ</p> <p>-การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก</p> <p>-การสนทนากลุ่ม</p> <p>-การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม</p>	<p>-แกนนำชุมชนบ้านดง</p> <p>-คนในชุมชนทั้งผู้ที่คัดค้านและผู้ที่ยินด้วย</p> <p>-เจ้าหน้าที่จาก สกว. และสถาบันเสนาะพะญา</p>	<p>การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการผลิตและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์จาก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. รูปแบบการสื่อสาร 2. ผู้ที่มีส่วนร่วม (บทบาท ระดับการมีส่วนร่วม) 3. ช่องทางการสื่อสารและการไหลของข่าวสาร 4. สาร (รูปแบบ เนื้อหา และความหมาย (การสร้าง/รื้อถอน/สร้างใหม่)ของสาร) 5.เป้าหมาย 6.ผลลัพธ์ 7.ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ แล้วเปรียบเทียบระหว่างระยะที่ 2 และ 3 เพื่อศึกษาความเหมือน/ความแตกต่าง
<p>3.ศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพใน</p>	<p>-พื้นที่สาธารณะ</p>	<p>-การวิเคราะห์เอกสาร</p> <p>-การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ</p> <p>-การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก</p> <p>-การสนทนากลุ่ม</p>	<p>-แกนนำชุมชนบ้านดง</p> <p>-คนในชุมชนทั้งผู้ที่คัดค้านและผู้ที่ยินด้วย</p>	<p>พื้นที่สาธารณะของชุมชน (รูปแบบคุณลักษณะ บทบาทหน้าที่) โดยวิเคราะห์จาก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.รูปแบบของพื้นที่ 2.คุณลักษณะของพื้นที่แต่ละรูปแบบ

วัตถุประสงค์	แนวคิดทฤษฎีที่ใช้	วิธีการเก็บข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล	แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล
ชุมชนบ้านดง ว่ามีกี่รูปแบบ และแต่ละรูปแบบมีลักษณะอย่างไร		-การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม		3.ผู้ที่มีส่วนร่วมในพื้นที่ (สถานภาพระดับการมีส่วนร่วม) 4.ประเด็นที่ปรากฏในพื้นที่ 5. บทบาทหน้าที่ของพื้นที่ (พท.ผลิตและกระจายข้อมูล ข่าวสาร/พท. ปฏิสัมพันธ์/พท. เชื่อมต่อปัจเจกกับชุมชน/พท.แสวงหาประชาชาติ/พท. ระดมการมีส่วนร่วม
4. ศึกษาประเภทและคุณลักษณะของทุนของแกนนำชุมชนบ้านดงที่เอื้อให้กระบวนการสื่อสารในข้อ 2 ประสบความสำเร็จ	-ทุน (ตามแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอ)	-การวิเคราะห์เอกสาร -การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ -การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก -การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม	-แกนนำชุมชนบ้านดง -เจ้าหน้าที่จากสกว. และสถาบัน -แกนนำชุมชนบ้านดง	ประเภทและคุณลักษณะของทุนของแกนนำชุมชนวิเคราะห์จาก 1.ประเภททุน (ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนสัญลักษณ์) 2.คุณลักษณะของทุน (ที่มา วิธีการสั่งสมทุน ปัจจัยที่ส่งเสริม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค) 3.การนำทุนไปใช้ในพท.สาธารณะ (วิธีการนำไปใช้และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น)

วัตถุประสงค์	แนวคิดทฤษฎีที่ใช้	วิธีการเก็บข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล	แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล
5. ศึกษาองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพเพื่อขยายผลจากแนวระนาบ (ภายในชุมชนบ้านดง) ไปสู่แนวตั้ง (ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด) และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการขยายผล	-กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	-การวิเคราะห์เอกสาร -การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก -การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม -การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม	-เจ้าหน้าที่จากสถาบันสารสนเทศ- พะเยา -แกนนำจากชุมชนที่ร่วมโครงการขยายผล ทั้งจังหวัด ลำปาง -คนจากชุมชนที่ร่วมโครงการ -เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (จังหวัด)	องค์ประกอบของการสื่อสารเพื่อขยายผล วิเคราะห์จาก 1.รูปแบบการสื่อสาร 2. ผู้ที่มีส่วนร่วม (บทบาท ระดับการมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ของผู้ที่มีส่วนร่วม) 3. ช่องทางการสื่อสารและการไหลของข่าวสาร 4. สาร (รูปแบบ เนื้อหา ความหมาย) 5. เป้าหมาย 6. ผลลัพธ์ 7. ปัจจัยหนุนเสริม 8. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค 9. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ

ตารางที่ 3.6: วัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎี วิธีการเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล และแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูล

สำหรับการนำเสนอข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลโดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายกระบวนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายของพิธีกรรมงานศพ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์พิธีกรรมงานศพในฐานะตัวบท การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

และแบบไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งการทำเวทีคืนความรู้ให้กับชุมชน จะนำมาสรุปและจัดลำดับการนำเสนอตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อดังต่อไปนี้

1. ภูมิหลังและบริบทของชุมชนบ้านดง
2. สถานภาพของสื่อพิธีกรรมงานศพของชุมชนบ้านดง ใน 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ระยะเวลา 1 ก่อนหน้าที่จะเกิดโครงการงานศพงดเหล้า ย้อนหลังไป 5 ปี (พ.ศ.2540-2544) ระยะเวลา 2 โครงการเริ่มต้นลงหลักปักฐาน (พ.ศ.2545-2546) และระยะเวลา 3 โครงการเข้มแข็งและได้รับการยอมรับจากภายนอก (พ.ศ.2547-ปัจจุบัน)
3. กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพของชุมชนบ้านดงที่เกิดขึ้นในระยะเวลาที่ 2 (พ.ศ.2545-2546) และระยะเวลาที่ 3 (พ.ศ.2547-ปัจจุบัน)
4. รูปแบบของพื้นที่สาธารณะในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพของชุมชนบ้านดง
5. ประเภทและคุณลักษณะของทุนของปัจเจกระดับแกนนำในชุมชนบ้านดง รวมถึงการนำทุนดังกล่าวเข้าไปใช้ในพื้นที่สาธารณะ เพื่อเอื้อให้กระบวนการสื่อสารในข้อ 2 ประสบความสำเร็จ
6. องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนความหมายในพิธีกรรมงานศพเพื่อขยายผลจากแนวระนาบ (ภายในชุมชนบ้านดง) ไปสู่แนวตั้ง (ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด) และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการขยายผลดังกล่าว